

Χρήστος Χωμενίδης

«Το “Δεκατρία” είναι μια χειρονομία αγάπης»

Ο γνωστός συγγραφέας και χρονογράφος των «ΝΕΩΝ» μιλάει για το νεότερο αυτοβιογραφικό του βιβλίο με τίτλο «Δεκατρία», στο οποίο περιγράφει την καμπύλη της ζωής του από την παιδική ηλικία έως τον θάνατο του Αλέξανδρου Χωμενίδη

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗ

Τρόμε στην ταβέρνα του Βυρίνη, στο Παγκράτι. Δική του ιδέα. «Ο πατέρας μου» μου λέει «δεν πολυσύκναζε σε ταβέρνες. Άντε να καθόταν μετά τη δουλειά σε ένα ουζερί στη Σανταρόζα και να τσιμπούσαν με την παρέα του μεζέδες με οδοιπολνιφίδες. Ανήκε σε μια γενιά μαθημένη να μετράει τα λεφτά της. Ή θα έτρωγες έξω ή θα πήγαινες ένα θέατρο, θα αγόραζες ένα βιβλίο. Δεν το ένιωθαν στέρψη αλλά επιλογή... Εμείς, ως ενήλικοι, για δεκαετίες πριν από τη χρεοκοπία του 2010, του δώσαμε και κατάλαβε. Καταναλώνουμε τα πάντα λες και παίρναμε εκδίκηση για χάρη των γονιών μας. Των παιδιών της Κατοχής...». «Αλλά το πάρτι κάποτε τελειώνει» του λέω. «Οι γονείς μας όμως είναι πάντοτε μέσα μας, παρόντες. Για αυτό έγραψα το “Δεκατρία”. Ως μια χειρονομία αγάπης προς εκείνους. Ιδίως προς τον πατέρα μου, που έμεινε για πάντα σαράντα οκτώ χρονών...». «Αληθινή ιστορία» χαρακτηρίζει ο Χρήστος Χωμενίδης το καινούργιο του βιβλίο, το «Δεκατρία», που κυκλοφόρησε μόλις από τις εκδ. Πατάκη. Ξεκινάει πριν από τη γέννησή του, το 1966, και φτάνει μέχρι το 1979 – annus horribilis για τον ίδιο, αφού τότε πέθανε ο πατέρας του Αλέξανδρος. Ξεκινάει από τις ρίζες του, από τα πιο κοντινά του πρόσωπα, πολύ σύντομα όμως ανοίγει στις διακλαδώσεις της σύγχρονης ελληνικής Ιστορίας. Περνάει από γειτονιές, κεντρικές σε συνήθειες και ήθη. Ερωτικά ξεσπάσματα, πολιτικές συγκρούσεις, ψυχικές ακροβασίες. Από την Ελλάδα της χούντας και της πρώιμης Μεταπολίτευσης. Έστω από ένα πολύ χαρακτηριστικό κομμάτι της. Μέσα από τα μάτια ενός παιδιού.

Ετσι συνέβησαν τα γεγονότα ή έτσι τα θυμάσαι εσύ; Τι αξιοπιστία έχει για τον αναγνώστη ένα τόσο άγουρο – σαν το δικό σου – βλέμμα;

Ο,τι αφηγούμαι στο «Δεκατρία» έχει συμβεί. Προφανώς γράφω από τη δική μου οπτική γωνία. Η «κάμερά» μου είναι στο ύψος των ματιών μου και όσο παίρνω μπόι, ανεβαίνει. Αντιστάθηκα ωστόσο στον πειρασμό να αναμείξω τη μνήμη με τη μυθοπλασία όπως έκανα στη «Νίκη», πόσω δε μάλλον στο «Σοφο παιδί». Εδώ το στοίχημα είναι η ακρίβεια, η οποία προϋποθέτει τόλμη. Κουράγιο να εκτεθείς και να εκθέσεις. Μεταφέρω όσο το δυνατόν ακατέργαστα τα γεγονότα στον αναγνώστη. Την ατμόσφαιρα.

Ο οικογενειακός περίγυρός σου ήταν άνθρωποι ταγμένοι στην Αριστερά. Ο ένας παππούς σου, συνιδρυτής του ΕΑΜ, απαχονίστηκε από τους ταγματασφαλίτες στην Πάτρα. Ο άλλος, βουλευτής, υπαρχηγός για ένα διάστημα του ΚΚΕ, διεγράφη από τον Ζαχαριάδη...

Μιλάς για την προτροποποιούμενη από εμένα γενιά. Οι γονείς μου ήταν τα παιδιά εκείνων των ανθρώπων. Που πλήρωσαν χωρίς να το

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

έχουν επιλέξει. Βεβαίως η Ιστορία, οι πολιτικές καταστάσεις έμπαιναν μες στο σπίτι μας ορμητικά από τις πόρτες κι από τα παράθυρα. Μετά το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου, μας πήρε και μας σκόωσε. Συλλήψεις, φυλακές, εξορίες. Η μάνα μου απολύθηκε από τη δουλειά της. Ο πατέρας μου, δικηγόρος εργατικών σωματείων, με τον συνδικαλισμό ουσιαστικά εκτός νόμου, βάραινε μύγες. Μετακομίσαμε σε ένα μικροσκοπικό διαμέρισμα στην οδό Δροσπούλου. Το δωρό μου τα Χριστούγεννα του 1971 ήταν ένα μπαλόνι και μια σοκολάτα. Πώς απάντησαν στον ζόφο οι δικοί μου; Με τον πολιτισμό. Ακουγαν Ρόλινγκ Στόουνς, Νίνο Ρότα και Σαββόπουλο. Διάβαζαν, έβλεπαν σινεμά. Είχαν φτιάξει ένα καταφύγιο, μια κιβωτό, με μουσικές και με εικόνες. Εκεί μέσα αντιλήφθηκα τον εαυτό μου.

Γράφεις σε ένα σημείο: «Ο Αλέξανδρος είχε δει την Ιστορία να σμαραλάζει σχεδόν τη ζωή του. Να του καταργεί κάθε αίσθηση ασφάλειας. Μπορεί να μην έχασε την ορμή του, μπορεί να έκανε το χιούμορ ασπίδα του... Τρόμαξε όμως για πάντα». Υπάρχουν αρκετά σημεία όπου ο πατέρας σου εκπροσωπεί πολλούς «Αλέξανδρους».

Προφανώς. Οι γονείς μου δεν ήταν περιθωριακοί. Εμοιαζαν με πολλούς άλλους ανθρώπους στην Ελλάδα, που ενώ απεχθάνονταν τη δικτατορία, δεν στρατεύτηκαν δυναμικά στην αντίσταση. Βρίσκω πολύ χαρακτηριστικό στο «Δεκατρία» τη σκηνή που ο Αλέξανδρος μπαίνει στο πλοίο για να επισκεφτεί τον συνεταιριστή του τον Κώστα στις φυλακές Αιγίνης. Πάει ανάμεσα σε δύο κόσμους δίχως να ανήκει – ούτε να θέλει να ανήκει – σε κανέναν τους. Τον φωταγωγημένο Πειραιά του χουντικού δημάρχου Σκυλίτση τον αποστρέφεται. Μα και οι πολιτικοί κρατούμενοι του φαίνονται κάπως ιδιωματικοί. Κάπως αποκομμένοι από την αληθινή ζωή. Η ζωή εν πολλοίς άλλαξε ερήμην τους.

Όταν έγραφε το «Δεκατρία», είχες κατά νου τις ταυτίσεις που μπορεί να προκαλέσει σε διαφορετικούς αναγνώστες.

Μακάρι να συμβεί. Θα χαρώ πάρα πολύ. Δεν γράφω όμως κατά παραγγελία τον αναγνώστη. Σημάτια έχει τι νιώθω ανάγκη να διηγηθώ.

Με τον πατέρα σου αισθανόσουν ότι είχες ανοικτούς λογαριασμούς, που έπρεπε να τους διαχειριστείς συγγραφικά;

Τον αγαπώ πάρα πολύ – και ο ενσυνείδητος χρέος δεν είναι τυχαίο. Καθώς πέθανε τόσο νέος, δεν πρόφτασα να τον απομυθοποιώσω. Να τον κάνω στην εφηβεία μου κομμάτι και θρύψαλα κι έπειτα, ωριμάζοντας, να του δώσω στο σύμπαν μου τη θέση που θα του άρμοζε. Για μένα έμεινε ένας πολύ ωραίος, πολύ πνευματώδης τύπος. Ένα λαμπρό μετέωρο. Νομίζω ότι η ζωή μου όλη είναι μια αναφορά στον Αλέξανδρο. Να συνεχίσω, λαχταρούσα, από εκεί που σταμάτησε. Να δω και να χαρώ όσα δεν χάρηκα... Ξέρεις ότι οι γονείς μου ποτέ δεν ταξίδισαν στο εξωτερικό; Δεν τους το επέτρεπε η αναγκαία καθημερινότητα. Εγώ λοιπόν, για πολλά χρόνια, ήμουν με μια βαλίτσα στο χέρι. Από την άλλη, τον μιμήθηκα σε πολλά. Όπως και εκείνος, έτσι κι εγώ δεν έχω αυτοκίνητο ούτε καν ξέρω να οδηγώ. Έχω κληρονομήσει επίσης τη συνήθειά του να ράβει κοστούμια.

Ξεκίνησες κεφάλαιο στο «Δεκατρία» είναι η είσοδος του Αλέξανδρου στο νοσοκομείο με μη αντιμειωμένο καρκίνιο. Πώς το χειρίστηκες αυτό;

Ως το συγκλονιστικότερο γεγονός της μέχρι τότε ζωής μου, το οποίο μάλιστα όσο συνβαίνει δεν ομολογούνταν ρητά. Δεν έλεγαν τότε στους καρκινοπαθείς, πόσο δε μάλλον στα μικρά παιδιά τους, από τι πάσχουν.

Ο εξαετής Χρήστος ανάμεσα στον πατέρα του Αλέξανδρο Χωμενίδη και τη μητέρα του, Νίκη, το 1972

Ο Αλέξανδρος κατά βάθος, πιστεύω, ήξερε ότι οι μέρες του ήταν μετρημένες. Ο δικός του πατέρας, ο Χρήστος Χωμενίδης, είχε αξιωθεί έναν πρωικό – σχεδόν τελετουργικό – θάνατο για την πατρίδα. Ο ίδιος θα έσβηνε σε ένα κρεβάτι; Όχι! Αποφάσισε να προσδώσει στη δική του έξοδο από τη ζωή έναν διονυσιακό χαρακτήρα. Όσο τον βάσταγαν τα πόδια του, γλυντούσε. Έκανε κάθε βράδυ πάρτι. Έφτασε στο χείλος του τάφου του χορεύοντας. Συγκινημένος έγραφε εκείνες τις σελίδες. Τον

Οι γονείς μου δεν ήταν περιθωριακοί. Εμοιαζαν με πολλούς άλλους ανθρώπους στην Ελλάδα, που ενώ απεχθάνονταν τη δικτατορία, δεν στρατεύτηκαν δυναμικά στην αντίσταση

σκεφτόμουν όταν έμενε, κατά την αρρώστια, μόνος με τον εαυτό του. Φοβόταν; Εκλαιγε; Μονάχα μια στιγμή, για ελάχιστα δευτερόλεπτα, ράγιζε μπροστά μου. Ξεροκάταπε αμέσως ύστερα και είπε ένα καλαμπούρι.

Ελεγες, διπλοταέκρες, τα ιστορικά στοιχεία που παραθέτεις στο «Δεκατρία»;
Τα περισσότερα τα θυμώμουν – πιστεύω το – με μεγάλη ακρίβεια. Θυμώμουν ότι σπίτι μου είχαν σοκαριστεί όταν, στις εκλογές του 1974, ο Μίκης Θεοδοράκης απέτυχε να βγει βουλευτής. Από ποιον είχε χάσει στη Β' Πειραιώς; Νόμιζα από τον Νίκανδρο Κεπέση. Είπα ότι βρήκα ότι ήταν από τον Δημήτρη Γόντικα. Το «Δεκατρία» εντούτοις στέκεται και εμβραβύνει στις στιγμές που η γενική Ιστορία γίνεται προσωπική. Το βράδυ, για παράδειγμα, της 23ης Ιουλίου 1974, η χούφτα είχε καταρρεύσει, «Ε-Ε-Ερχεται!» ακουγόταν για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Κλεισμένος εγώ στο διαμερισμάκι στην Κυψέλη, ήθελα κάπως να συμμετάσχω στα φοβερά γεγονότα. Εκοψα τις σελίδες ενός μπλόκ, έγραφα με μαρκαδόρο το πρώτο σύνθημα που μου ήρθε στο μυαλό και τις πέταξα από το μπαλκόνι. Τι είχα γράψει; ΕΟΚΑ Β! Χωρίς βεβαίως να έχω ιδέα τι σήμαινε αυτό.

Είχες προαποφασίσει ότι ο Αλέξανδρος

Χωμενίδης θα ήταν ο βασικός χαρακτήρας του βιβλίου ή προέκυψε σταδιακά;
Νομίζω ότι μένοντας τόσο στον Αλέξανδρο, αδικούμε τα άλλα πρόσωπα του βιβλίου. Παρελύνουν από τις σελίδες του δεκάδες άνθρωποι, περισσότερο ή λιγότερο κοντινοί μου. Γυναίκες του κόσμου και του ημίκοσμου, βιοπαλαιστές, φτωχοδιάβολοι. «Όλοι στο ίδιο καζάνι βράζουμε» έλεγε η μάνα μου. Και είχε δίκιο. Στην Ελλάδα τότε δεν είχαν υψωθεί τείχη που να χωρίζουν τις κοινωνικές τάξεις, τις κατηγορίες πληθυσμού. Για αυτό και η κινητικότητα ήταν πολύ πιο εύκολη.

Διψούσαν να ζήσουν όλοι εκείνοι...

Ω να! Αναζητούσαν παντού τη χαρά. Ήταν σκληραγωγημένοι από όσα είχαν περάσει και απεχθάνονταν τη θυμαποποίηση. Πόσω δε μάλλον την αυτοθυμαποποίηση. Κάποιες εκ των υστέρων, ιδεολογικά φορτισμένες, αναπαραστάσεις εκείνης της εποχής, μιλούν για μια κοινωνία αυστηρή, πατριαρχική, σχεδόν ανηδονική. Ουδέν ψευδέστερον! Η Αθήνα τουλάχιστον σπαρταρούσε. Κόχλαζε. Τα έδινε όλα στη δουλειά, στον αγώνα, στη γιορτή, στο κρεβάτι. Ο αέρας μύριζε έμπνευση, έρωτα, σεξ!

Τα ήθη δεν ήταν αυστηρότερα;

Τα «χρηστά ήθη» ήταν μια λεπτή κρούστα. Από κάτω γινόταν το «έλα να δεις». Το έπαιρνες χαμπάρι και ως παιδί ακόμα. Στο «Δεκατρία», το διηγούμαι αναλυτικά. Αυτό που παράλληλα ίσχυε ήταν ότι δεν έβραζαν κανέναν σχεδόν κόφτη στις φιλοδοξίες, στα όνειρά τους. «Θα γίνω εργολάβος και θα σπκώσω μια δική μου πολυκατοικία!» έλεγε ο οικοδόμος. «Θα σε στείλω στο Χάρβαρντ!» μου έταζε ο πατέρας μου, όποτε έφερνα καλούς βαθμούς. Ιδίως μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, η οποία συνέβη εβδομάδες πριν πεθάνει, πλημύρισε από αισιοδοξία. «Σου παραδίδω μια πατρίδα ασύγκριτα καλύτερη από εκείνη που παρέλαβα!» μου είπε. Και απέδωσε, αν και παιδί της Αριστεράς, την οφειλόμενη τιμή στον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Στέκομαι στη λέξη «πατρίδα». Δεν περιορίζονταν οι άνθρωποι τότε στο σπίτι ή στο πορτοφόλι τους. Είχαν συνείδηση ότι η προσωπική ευμάρεια περνάει μέσα από τη συλλογική πρόοδο. Εκτός πια και αν ήσουν δωσολόγος!

Από το «Δεκατρία» περνάει επίσης η σχέση σου με τη λαϊκή κουλουρά. Η αναφορά, για παράδειγμα, στην «οδύν» που έκρυβαν πάντα για σένα τα «Καβουράκια» του Τσιτσάνη...

Ισχύει! Εάν ο ένας πυλώνας μου ως συγγραφέα είναι η παγκόσμια λογοτεχνία – διδάσκομαι ακόμα εντατικά από τον Θερβάντες, τον Μπαλζάκ, τον Τολστόι, διάβασα πρόσφατα ένα μυθιστόρημα που με συγκλόνισε, το «Μόνος στο Βερολίνο» του Χανς Φάλαντα –, ο άλλος πυλώνας είναι το λαϊκό μας τραγούδι. Τον Τσιτσάνη τον βάζω στο ίδιο ύψος με τον Καβάφη. Κανέναν άλλος δεν αποτύπωσα με τόση ακρίβεια και διεισδυτικότητα τον έρωτα. Κι αυτό που τόσο εύστοχα λέει ο Μάνος Χατζιδιάκις: το ανικανοποίητο, την τάση φυγής.

Θα μπορούσε το «Δεκατρία» να έχει συνέχεια; Να αφηγηθείς τα χρόνια μετά τον θάνατο του πατέρα σου;

Το «Δεκατρία» με άρπαξε από τα μούτρα. Σαν να με ανάγκαζε το ίδιο να το γράψω, δουλεύοντας επί μίνες δωδεκάωρα. Διέκοψα, ξεκινώντας το, το μελλοντολογικό μυθιστόρημα «Ελισσαίος» που είχα στα σκαριά. Καιρός να το ξαναπιάσω. Να μεταφερθώ από το 1979 στο 2120. Επετα θέλω να γράψω τη συνέχεια της «Πανδώρας», που πολύ την αγάπησα κι εγώ και οι αναγνώστες κι ως έκανε κάποιους να νιώσουν «άβολο», κατά τη λέξη του συμριού. Σε είκοσι χρόνια, αν ζω, ίσως να γράψω τη συνέχεια του «Δεκατρία»... Εκείνο για το οποίο τώρα αδημονώ είναι το Κίεβο. Η «Νίκη» μεταφράστηκε και κυκλοφόρησε στα ουκρανικά. Θα παρουσιαστεί στα τέλη Μαΐου στο μεγαλύτερο φεστιβάλ βιβλίου της Ουκρανίας. Οι πρώτοι εκεί αναγνώστες της λένε πόσες ομοιότητες ανακαλύπτουν ανάμεσα στις τραγωδίες και στις ελπίδες των δύο λαών. Αντιλαμβάνεσθε τη συγκίνησή μου.

Χ.Α.ΧΩΜΕΝΙΔΗΣ

ΔΕΚΑΤΡΙΑ

Εκδ. Πατάκης

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ

Τιμή 18,80 ευρώ